

Κριτήριο Αξιολόγησης

Θεματική: Ατομική επιλογή – συλλογική ευθύνη [Τ.Θ. 23793]

Κείμενο 1

Ατομική επιλογή ή συλλογική ευθύνη;

Το κείμενο αποτελεί άρθρο του Δ. Τζιόβα και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ στις 24-11-2008 (διασκευή).

Ένα βασικό ερώτημα που όλο και περισσότερο απασχολεί πολιτικούς και πολίτες σε παγκόσμιο επίπεδο και τείνει να αποκτήσει καθοριστική ιδεολογική σημασία, ξεπερνώντας τα όρια της καθημερινότητας, αφορά το πού έγκεινται τα όρια της συλλογικής ευθύνης και του κρατικού παρεμβατισμού και πού αρχίζει η δικαιοδοσία του ατόμου για επιλογές στην καθημερινή του ζωή. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ατομική επιλογή συγκεκριμενοποιεί την ευθύνη, ενώ η συλλογικότητα τη συσκοτίζει, ανάγοντάς τη σε έναν απρόσωπο και εν τέλει αφηρημένο θεσμό, όπως η πολιτεία ή το κράτος.

Ωστόσο, από τη μία η βιοθεωρία της ατομικής επιλογής μπορεί να κερδίζει έδαφος στον δυτικό κόσμο, εν τούτοις προκαλεί αντιφάσεις και οι αδυναμίες της αποκαλύπτονται σε αρκετές περιπτώσεις. Για παράδειγμα, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών είναι η παχυσαρκία, ιδιαίτερα στα παιδιά, που οφείλεται στις τυποποιημένες τροφές, οι οποίες περιέχουν υπερβολική ποσότητα αλατιού και άλλων παχυντικών συστατικών. Οι θιασώτες του επιλεκτικού τρόπου ζωής υποστηρίζουν ότι αρκεί οι παρασκευαστές αυτών των προϊόντων να αναγράφουν απλώς τα συστατικά τους, ώστε οι αγοραστές να είναι σε θέση, όταν τα βλέπουν στα ράφια των καταστημάτων, να κρίνουν αν θα τα αγοράσουν ή όχι. Εφόσον έχουν όλα τα δεδομένα του προϊόντος στη διάθεσή τους, μπορούν μόνοι τους (ή οι γονείς τους) να αποφασίσουν αν το προϊόν είναι επιβλαβές για την υγεία τους ή όχι. Με αυτή τη λογική οι παρασκευαστές δεν είναι απαραίτητο να υποχρεωθούν να μειώσουν τα επιβλαβή συστατικά, εφόσον οι καταναλωτές έχουν την ικανότητα να διαλέξουν, χωρίς υποδείξεις από τρίτους ή κρατικές παρεμβάσεις. Ποιος όμως, στην περίπτωση αυτή, διασφαλίζει τη δημόσια υγεία; Είναι η δημόσια υγεία θέμα ατομικής βούλησης και κρίσης;

Από την άλλη, όμως, το δυσκίνητο κρατικό σύστημα οδηγεί στον εφησυχασμό, στην ακινησία, στην έλλειψη ανανέωσης, φρέσκων ιδεών και πρωτοβουλίας, αφού τα πάντα ελέγχονται από κεντρικό μηχανισμό, ρυθμίζονται από υπουργεία και ασφυκτούν στα πλαίσια της κρατικής ιεραρχίας. Στην περίπτωση αυτή το σύστημα δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσει τις ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες ή να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες, στις οποίες απαιτούνται άμεσες αποφάσεις και γρήγορες προσαρμογές.

Σε τελική ανάλυση, αν το μοντέλο του κρατικού προστατευτισμού και παρεμβατισμού δεν αναμορφωθεί ριζικά και δεν αποκτήσει κάποιο βαθμό ευελιξίας, επιτρέποντας σε άτομα και θεσμούς ένα λογικό βαθμό αυτονομίας και παρεμβαίνοντας εκεί όπου πράγματι χρειάζεται, τότε το μοντέλο της ελεύθερης αλλά και άτεγκτης¹ επιλογής θα επικρατήσει καθολικά. Η σταθερή προσήλωση σε ρυθμίσεις και κανονισμούς θα αποδειχθεί μακροπρόθεσμα επιζήμια, αν δεν δημιουργηθεί ένα πλαίσιο που θα επιτρέπει λογικούς συνδυασμούς επιλογής και ρύθμισης, ευελιξίας και νομιμότητας. Η ανάδειξη αυτής της χρυσής ισορροπίας αποτελεί πρόκληση για όσους πιστεύουν ακόμη στον δημόσιο παρεμβατισμό.

Κείμενο 2

«Αποφεύγουμε την ατομική ευθύνη, όπως ο διάβολος το λιβάνι».

Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα από τη συνέντευξη που παραχώρησε ο συγγραφέας Μίνως Ευσταθιάδης στην δημοσιογράφο Ελένη Γκίκα. Αναρτήθηκε στον ιστότοπο <https://www.fractalart.gr> στις 27-03-2019. (διασκευή)

Ποια είναι η θέση σας ως προς το ζήτημα της ατομικής ευθύνης μέσα στην ιστορική δίνη;

Μόνο μέσω της ατομικής ευθύνης μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τίμια τον εαυτό μας – και κατ' επέκταση τον κόσμο. Ας πάρουμε την δική μας περίπτωση: Ζούμε στον τόπο όπου, μέσα από έναν κυκλώνα γραφειοκρατίας, ποτέ κανένας δεν θεωρείται υπεύθυνος για τίποτα. Αποφεύγουμε την ατομική ευθύνη, όπως ο διάβολος το λιβάνι. Πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε κάποια στοιχειώδη αυτοκριτική για να πάμε ένα βήμα μπροστά; Κάθε ιστορική

¹ Σκληρής, ανελαστικής

συγκυρία επιβάλλει τις απαραίτητες αλλαγές. Δεν νομίζω πως υπάρχει ζωντανός οργανισμός -οποιοδήποτε είδους- που δεν μεταβάλλεται, που δεν εξελίσσεται συνεχώς. Άλλη μια ελληνική πρωτοπορία: λυσσαλέα αντίσταση σε οποιαδήποτε ουσιαστική αλλαγή.

Ζούμε, επίσης, σε εποχή ιστορικής δίνης: Πόσο βαραίνουν τα «αν» της κάθε στιγμής ή επιλογής μας; Πόσο σημαντική είναι η στάση μας σε εποχή που το Καλό και το Κακό δεν είναι και τόσο ξεκάθαρα; Και πόσο είμαστε και παραμένουμε «οι επιλογές μας», ακόμα και μέσα σ' αυτή τη δίνη;

Στεκόμαστε μπροστά στον τελευταίο κόμβο. Δεν παίζει ρόλο αν θα επιζήσουν άλλες πέντε ή δέκα γενιές, ο κόμβος θα περιμένει εκεί, απaráλλαχτος. Ύστερα από αιώνες προόδου και αδιανόητων επιτευγμάτων, έχουμε καταφέρει να καταστρέψουμε το μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη που μας φιλοξενεί. Μια αλαζονεία και μια απληστία άνευ προηγουμένου. Δεν υπάρχει τίποτα κακό εκεί έξω, εκτός από εμάς τους ίδιους. Φοβάμαι όσους είναι απόλυτα βέβαιοι. Για οτιδήποτε.

Ξαναβλέπω μια εικόνα: παιδιά πεθαίνουν από την δίψα, ενώ αυτόματα αρδευτικά συστήματα ποτίζουν δίπλα τους ένα αχανές γήπεδο του γκολφ. Ξέρω πως πρόκειται για μια απλούστευση, μα τα παιδιά συνεχίζουν να πέφτουν κάτω από την δίψα. Είμαστε οι επιλογές μας. Είμαστε το γκολφ.

Κείμενο 3

Δημοκρατία (Democracy)

Η δημοκρατία δεν θα έρθει
Σήμερα, αυτό το έτος
Ούτε ποτέ
Μέσω του συμβιβασμού και του φόβου.
Έχω το ίδιο δικαίωμα
Όπως κι οι άλλοι άνθρωποι
Να στέκομαι
Σε δύο μου πόδια
Και στη δική μου γη.
Έχω βαρεθεί ν' ακούω τους ανθρώπους να λένε,
Άσε τα πράγματα να πάρουν την πορεία τους.
Αύριο είναι μια άλλη μέρα.
Δεν χρειάζομαι την ελευθερία μου, όταν θα είμαι νεκρός.
Δεν μπορώ να ζήσω με το ψωμί του αύριο.
Η ελευθερία
Είναι ένας δυνατός σπόρος
Που φυτεύεται
Σε μεγάλη ανάγκη.
Ζω εδώ, επίσης.
Θέλω ελευθερία
Ακριβώς όπως κι εσείς.

Λάγκστον Χιουζ

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τη 2^η και 3^η παράγραφο του κειμένου 1 σε 70 λέξεις.

Απάντηση: Ο συγγραφέας του κειμένου, αναφερόμενος στο δίλημμα ατομική επιλογή ή συλλογική ευθύνη, αναδεικνύει την προτεραιοποίηση της πρώτης στις δυτικές κοινωνίες. Ωστόσο, παρατηρείται το ελάττωμα, ότι δεν επαρκεί για την κάλυψη κάθε ανάγκης προστασίας του πολίτη στον σύγχρονο κόσμο, εφόσον χωρίς την κρατική παρέμβαση δεν μπορούν να διασφαλιστούν τα δημόσια αγαθά, όπως η υγεία. Παρόλα αυτά, η Πολιτεία μπορεί να προκαλέσει την αδράνεια των πολιτών και ταυτόχρονα αδυνατεί να προσαρμοστεί σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, επιδεικνύοντας ολιγωρία.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑΤΑ Β

B1. α. Να χαρακτηρίσεις ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους με βάση το Κείμενο 1 (μονάδες 8):

1. Η βιοθεωρία της ατομικής βούλησης και επιλογής αποκτά όλο και περισσότερους θιασώτες σε ολόκληρο τον κόσμο, παρά τις αδυναμίες της.
2. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι καταναλωτές μπορούν πάντα να αποφασίζουν μόνοι τους, με την ελεύθερη βούλησή τους, αν ένα προϊόν είναι επιβλαβές ή όχι.
3. Το κρατικό σύστημα δεν μπορεί να προσαρμοστεί όσο χρειάζεται στις αλλαγές λόγω ακαμψίας και δυσκινησίας.
4. Χρειάζονται μικρές και στοχευμένες παρεμβάσεις στο μοντέλο του κρατικού παρεμβατισμού, ώστε να αποκτήσει την απαραίτητη για την επιβίωσή του ευελιξία και προσαρμοστικότητα.

Απάντηση

1. Σ «Ωστόσο, από τη μία η βιοθεωρία σε αρκετές περιπτώσεις.» (2η παράγραφος)
2. Λ «Με αυτή τη λογική οι παρασκευαστές ... βούλησης και κρίσης;». (2η παράγραφος)
3. Σ «Από την άλλη όμως ... της κρατικής ιεραρχίας». (3η παράγραφος)
4. Λ «... αν το μοντέλο του κρατικού προστατευτισμού ... θα επικρατήσει καθολικά». (4η παράγραφος)

β. Να συγκρίνεις το Κείμενο 1 με το Κείμενο 2 ως προς τον τρόπο, με τον οποίο αντιμετωπίζεται στο καθένα η ανάληψη της προσωπικής ευθύνης (μονάδες 5), και να αιτιολογήσεις τη γνώμη σου, δίνοντας ως παράδειγμα ένα χωρίο από το κάθε κείμενο (μονάδες 2). Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 50-60 λέξεις, χωρίς τα παραδείγματα.

Απάντηση: Στο Κείμενο 1 υποστηρίζεται ότι η ανάληψη της προσωπικής ευθύνης, όσο σημαντική και αν είναι, δεν επαρκεί για να καλύψει κάθε ανάγκη προστασίας του πολίτη στον σύγχρονο κόσμο, εφόσον χωρίς τον κρατικό παρεμβατισμό δεν μπορούν να διασφαλιστούν τα δημόσια αγαθά, όπως η υγεία. Αντιθέτως, το Κείμενο 2 εξαιρεί τη σημασία της ατομικής ευθύνης, τονίζοντας τις εδνηρές συνέπειες της απουσίας της, και συγκεκριμένα κάνοντας λόγο για αλαζονεία και απληστία του σύγχρονου ανθρώπου που τον οδηγούν στην καταστροφή του εαυτού του και του πλανήτη.

Παραδείγματα:

- **Κείμενο 1:** «... η βιοθεωρία της ατομικής επιλογής ... προκαλεί αντιφάσεις και οι αδυναμίες της αποκαλύπτονται σε αρκετές περιπτώσεις» // «Ποιος όμως, στην περίπτωση αυτή, διασφαλίζει τη δημόσια υγεία; Είναι η δημόσια υγεία θέμα ατομικής βούλησης και κρίσης;»
- **Κείμενο 2:** «Μόνο μέσω της ατομικής ευθύνης μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τίμια τον εαυτό μας – και κατ' επέκταση τον κόσμο». // «Μια αλαζονεία και μια απληστία άνευ προηγουμένου. Δεν υπάρχει τίποτα κακό εκεί έξω, εκτός από εμάς τους ίδιους».

Μονάδες 15

B2. Να εξετάσεις τον τίτλο του Κειμένου 1 α) ως προς τη μορφή και τη χρήση της γλώσσας (μονάδες 5) και β) ως προς τη σχέση του με το θέμα και το περιεχόμενο του κειμένου (μονάδες 5).

Μονάδες 10

Απάντηση:

Ο τίτλος του κειμένου 1:

- είναι δηλωτικός·
- είναι αρηματικός, δηλαδή ελλειπτικός ως προς τη σύνταξη·
- περιλαμβάνει μόνο δύο ονοματικές φράσεις που αποτελούν και τις βασικές έννοιες, τις οποίες πραγματεύεται το κείμενο·
- ανάμεσα στις δύο ονοματικές φράσεις υπάρχει το στοιχείο της διάζευξης, δηλαδή προτείνεται στον αναγνώστη ότι μπορεί να ισχύει αυτό που δηλώνει η μία από τις δύο, όχι συνδυαστικά·

- συνοδεύεται από ερωτηματικό, πράγμα που σημαίνει ότι η διάζευξη – το δίλημμα – που προτείνεται στον αναγνώστη δεν διατυπώνεται με βεβαιότητα, αλλά τίθεται υπό μορφή ερώτησης, η οποία θα απαντηθεί στο κείμενο.

Από τα παραπάνω προκύπτει και η σχέση του με το θέμα και το περιεχόμενο του κειμένου:

- ο τίτλος θέτει δίλημμα και ερώτηση το ζήτημα του ποια είναι η πιο σημαντική, η ατομική επιλογή ή η συλλογική ευθύνη·
- στο περιεχόμενο του κειμένου αναλύονται οι δύο έννοιες ως συστήματα αξιών και αποκαλύπτονται τα όρια / οι αδυναμίες από την διαζευκτική εφαρμογή τους στη σύγχρονη κοινωνία·
- τέλος, στον επίλογο του κειμένου αίρεται το δίλημμα που περιλαμβάνει ο τίτλος, εφόσον προτείνεται από τον συγγραφέα ο συγκερασμός της ατομικής και της συλλογικής (δημοσίας / κρατικής κ.λπ.) ευθύνης προς όφελος του ανθρώπου.

B3. Στο Κείμενο 2 το πρόσωπο που δίνει τη συνέντευξη επιδιώκει:

1) να ευαισθητοποιήσει

2) να πληροφορήσει

3) να ενημερώσει

τον αναγνώστη για την αναγκαιότητα ανάληψης της ατομικής ευθύνης στη σημερινή ιστορική συγκυρία. Να διαλέξεις ποιο από τα τρία θεωρείς σωστό (μονάδες 2) και να αναφέρεις τέσσερις (4) γλωσσικούς ή / και εκφραστικούς τρόπους, με τους οποίους υλοποιεί την πρόθεσή του. (μονάδες 8)

Μονάδες 10

Απάντηση

Σωστό είναι το 1: Το πρόσωπο που δίνει τη συνέντευξη επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη για την αναγκαιότητα ανάληψης της ατομικής ευθύνης στη σημερινή ιστορική συγκυρία.

Γλωσσικοί και εκφραστικοί τρόποι: (μόνο 4 είναι απαραίτητοι για πλήρη απάντηση)

- α' πληθυντικό πρόσωπο που δηλώνει ότι το πρόσωπο που δίνει τη συνέντευξη εντάσσει αυτοβούλως τον εαυτό του στο σύνολο των πολιτών (*ας πάρουμε, αποφεύγουμε, στεκόμαστε, έχουμε καταφέρει κ.λπ.*) ·
- ρητορικό ερώτημα (*Πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε κάποια στοιχειώδη αυτοκριτική για να πάμε ένα βήμα μπροστά*) ·
- συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις και φράσεις (*λυσσαλέα αντίσταση, αλαζονεία και απληστία άνευ προηγουμένου, συνεχίζουν να πέφτουν κάτω από τη δίψα κ.λπ.*)
- συνυποδηλωτικός λόγος (*Στεκόμαστε μπροστά στον τελευταίο κόμβο, ... ο κόμβος θα περιμένει εκεί, απaráλλαχτος*) ·
- σύντομες, κοφτές προτάσεις που διαμορφώνουν ύφος κοφτό και δίνουν έμφαση στα νοήματα (*Είμαστε οι επιλογές μας. Είμαστε το γκολφ*) ·
- έκφραση προσωπικής άποψης με βεβαιότητα και χρήση α' ενικού προσώπου (*Δεν νομίζω πως υπάρχει ... // Φοβάμαι όσους ...*) ·
- αντίθεση (*παιδιά πεθαίνουν από την δίψα, ενώ αυτόματα αρδευτικά συστήματα ποτίζουν δίπλα τους ένα αχανές γήπεδο του γκολφ*) .

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Ποιο μήνυμα θεωρείς ότι επιδιώκει το ποιητικό υποκείμενο να μεταδώσει στο κείμενο 3. Σε ποιους θεωρείς ότι απευθύνεται. Να στηρίξεις την ερμηνεία σου σε 3 τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες.

Συμμερίζσαι τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Απάντηση

Σύμφωνα με το ποίημα «Δημοκρατία» του Λάγκστον Χιουζ και έντονο συναισθηματισμό το ποιητικό υποκείμενο προσπαθεί να περάσει το μήνυμα της ισότητας μεταξύ των ανθρώπων σε μια δημοκρατία. Συγκεκριμένα, εκφράζει την άμεση ανάγκη για συμμετοχικότητα στα κοινά για την κατάκτηση και διαφύλαξη της δημοκρατίας. Μέσω του α' ενικού (έχω το ίδιο δικαίωμα/ να στέκομαι) αναγνωρίζει τα προσωπικά δικαιώματά του αποφασιστικά και εντάσσει τον εαυτό του στο σύνολο όλων των ανθρώπων (όπως κι άλλοι άνθρωποι), που κανονικά θα έπρεπε να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα. Αναδεικνύεται η κοινωνική αδιαφορία και η υποταγή στην κατάσταση, μέσω του ευθύ λόγου (Άσε τα πράγματα να πάρουν την πορεία τους). Ωστόσο, το ποιητικό υποκείμενο θίγει την απάθεια πολλών συμπολιτών του. Με την επανάληψη της λέξης «ελευθερία» φανερώνεται η βασική επιδίωξη του ποιητικού υποκειμένου και η εναντίωσή του στην στάση των συμπολιτών του. Το ποίημα αναφέρεται σε όλους τους ανθρώπους, αλλά ειδικότερα σε αυτούς που αδιαφορούν για την καταπάτηση των δικαιωμάτων τους, όπως διαφαίνεται με την αποστροφή στον καταληκτικό στίχο (ακριβώς όπως και εσείς).

+ Προσωπική άποψη σε ξεχωριστή παράγραφο.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Στο κείμενο 1 ο συντάκτης μέσω του τίτλου διερωτάται «ατομική επιλογή ή συλλογική ευθύνη». Ποια είναι η απάντησή σου σε αυτό το δίλημμα. Να αναπτύξεις τα επιχειρήματά σου σε μία ομιλία στο χώρο του σχολείου με την ιδιότητά σου ως μαθητής/μαθήτρια του Λυκείου. Να αναφερθείς επίσης στους θεσμούς που μπορούν να συμβάλουν στην κατάκτηση και καλλιέργεια της ατομικής και κοινωνικής υπευθυνότητας. Αξιοποίησε τα κείμενα αναφορά 1 και 2. (λέξεις 350-400)